

Наталія ШУМАДА

ЩЕ КІЛЬКА ФОЛЬКЛОРИЗОВАНИХ ПІСЕНЬ

Natalia SHUMADA. And Several Folklorized Songs Once More.

У фольклористику давно вже увійшло поняття “фольклоризовані пісні”, тобто авторські твори, написані з використанням фольклорної поетики і змістом близькі до фольклорних. Вони й увійшли до багатющої фольклорної скарбниці – співаються як народні без називання (а часом і без знання) імен авторів. Чимало таких творів було складено в часи боротьби січових стрільців і взагалі людей, наділених поетичним хистом, які виражали свої емоції, неспівзвучні з пов’язуваними тодішніми можновладцями, – німецькими окупантами, а пізніше радянськими “вождями”.

Більшість таких творів – це звичайні ліричні пісні, в яких лише окремі штрихи при уважному читанні даються бачити “другий план”, зрозуміти, коли й ким вони були написані. Сотні таких творів зафіксовано в окремих солідних виданнях, розсипано в різноманітних збірках, використано як ілюстративний матеріал в наукових працях. Серед них є й відомі автори, але навіть у XXI ст. можна натрапити на зразки, що зберігаються в пам’яті старих людей, але з тих чи інших причин не потрапили в друк; забулися й обставини, коли і від кого були почуті, а вчасно опубліковані могли б доповнити список таких відомих авторів, як Михайло Гайворонський, Левко Лепкий, Роман Купчинський, Микола Трильовський та ін.

Можливо, твори, що друкуються нижче, співаються й тепер ще десь по селах або пам’ятаються старшими людьми, але, наскільки знаємо, ні у фольклористиці, ні в сучасному літературознавстві їх ще не аналізували. Співали їх як фольклорні, бо йдеться в них про загальнолюдські емоції, але є в них і конкретика, і художні прийоми, не властиві народним пісням. Наприклад, пісня “Я покинув свій край” (мелодія її збереглася, теж ближча

до професійної, авторської), очевидно, створена січовим стрільцем, який опинився за межами рідної землі, перебуваючи на вишколі в навчальному закладі. Це типова лірична пісня, однак згадка про стояння “на варті”, наказ “до бою” – реалії, що дають підстави для висловленого припущення:

*Я покинув свій край, я покинув рідню,
Я покинув кохану дівчину свою...
Ось тут, на чужині, ввижається мені
Мій рідний край:
Дівчина, вечір, сад, ручай –
Мій рідний край.
Чи у школі учу, чи каміння товчу,
Чи на варті стоячи я думку сную.
Ось тут, на чужині, ввижається мені
Мій рідний край:
Дівчина, вечір, сад, ручай –
Мій рідний край.
А як завтра нараз, завтра гряне наказ
І як сурма до бою закличе: вже час,
Ось тут, на чужині, згадається мені
Мій рідний край:
Дівчина, вечір, сад, ручай –
Мій рідний край.*

Із цією піснею тематично перегукується твір, складений дівчиною, можливо, не як відповідь на попередню, але їх єднає настрої, деякі типові для народних пісень лексеми (вечір, темний гай, ручай) і пряме звернення “до тебе” (не названого). Можемо припустити, що ці й подальші зразки – поетична розмова двох обдарованих людей. Адже таке поетичне листування – звичайна річ для молоді деяких західноукраїнських земель. В архіві фольклориста П.Лінтура збереглося кілька десятків таких листів, написаних коломиїчками. Цитовані ж автори ближчі до професійної поезії, хоч фольклорна підоснова в деяких піснях проглядається, наприклад:

*Сумно пливуть хвилини,
Думка до тебе лине,
Серце тривожно б’ється
І вдаль несеться в країну снів:
І присниться май,
Нічка, темний гай,
Ми заслухані з тобою...
І присниться май,
Нічка, темний гай,
Бо нема тебе зі мною...*

Тему кохання, розлуки, вірності продовжує пісня хлопця, який звертається до своєї дівчини, бажаючи її зберегти почуття:

*Любов, дівчино, це обман,
Що швидко проминає,
Немов метелик навесні,
Серденько ізмінє.
Так бережи ж серця свого,
Ти бережи його зрання.
Метелик верне навесні,
Не вернеться кохання.
Так бережи серця свого
І не давай йому волі,
Метелик верне навесні,
А молодість – ніколи.*

Наступна пісня, якщо продовжити наше припущення щодо поетичної розмови двох конкретних осіб, додає декілька штрихів, що хоч трохи завуальовано вказують на рід занять дівчини, яка очікує арешту, тому й кличе до себе на прощання милого:

*Бувай здоров, коханий мій,
Пора мені в дорогу...
Розсипляться китиці мрій
Без тебе, молодого...
Надії, мов вишневий цвіт,
Розвіються вітрами,
Бо я піду в далекий світ
Незнаними шляхами...
Машина дзвонить: день-дзельень,
Вона уже на шляху.
Прийди, мій милий, пригорни
І поцілуй без жаху,
Бо, може, вже й не вернусь я, –
Ти не вдавайся в тугу!
Бувай здоров, коханий мій,
Собі ти знайдеш другу...*

Пісня має виразні нюанси, за якими можна впевнено судити про хист професійного поета-автора: порівняння – “надії, мов вишневий цвіт”, “китиці мрій” – цього нічого у пісенному фольклорі не знайти. А конкретика – машина, яка забирає дівчину, побоювання не вернутися – говорять про майбутній арешт, яких чимало було при “виловлюванні бандерівців” та інших “націоналістів”, яких енкаведисти засуджували на великі терміни (“строки”). Ось і наступна пісня вказує: 20 років, і вперше ім’я адресата – Марко:

*Чи чуєш, Марку, чуєш, друже?
Бували гарні “гулянки”...
Отак ще двадцять зим холодних
Дзвонитимуть мені дзвінки...
Спаливсь і витлів юний червень
І серпень вигорів дотла,
І літо бабине снується
Тендітним прядивом срібла.
І я не знаю, чи здається,
Чи справді так далеко ти,
Що ні прилинуть, ні приб’ються
До тебе білії листи...
Тріпочеться і б’ється серце,
У грудях рветься, ніби птах,
Немов воно заснути хоче
На захисних твоїх руках.
[...Середина твору забулася...]
І пригадалось: біжимо ми
В розквітлий і пахучий сад...
Чотири кроки, все чотири
Туди й назад, туди й назад.*

Пісня цікава ще й тим, що вона як живописне полотно дає виразно бачити, як ув’язнена стоїть біля віконця і в думках творяться художні образи, ніким ще не спожиті, бо вони – наслідок конкретних переживань. Звідси й епітети юний червень, вигорілий серпень, срібне мереживо бабиного літа; несподівані епітети: захисні руки, тендітне прядиво. І страшне у своєму контрасті – від елегантних спогадів пахучого саду в жорстоке повернення сьогодення – чотири кроки... Це – справжня поезія; було б жаль, якби не знайшлися їхні автори – цей, особливо талановитий (чи, точніше, талановита), і попередній, яких слід було б повернути, за афористичним висловом академіка М.Жулинського, із забуття в безсмертя.

P.S. Пісні я чула понад шістдесят років тому від дівчат, очевидно, приїжджих із західноукраїнських областей України, які вступали до Київського учительського інституту, куди вступала і я. Дівчата були дуже співочі. На перервах стіни ляцали від пісень – співалося їх чи й не сотні, але багато забулося, а наведених не можна було співати із зрозумілих причин. Отже, вони й осіли глибоко в пам’яті, аби щойно тепер виринути.– Н.Ш.